

ԿԱՐԾԻՔ

Լուսինե Վահանի Սարգսյանի

**«XIV դարի հայ մանրանկարիչ Ավագ Ծաղկողի արվեստը» թեմայով
թեկնածուական ատենախոսության վերաբերյալ,
ներկայացված ԺԷ.00.03 – «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական
արվեստ, դիզայն» մասնագիտությամբ
արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար**

Լուսինե Վահանի Սարգսյանի ատենախոսությունը, նվիրված մանրանկարիչ Ավագի արվեստի ուսումնասիրությանը, ֆունդամենտալ հետազոտություն է միջնադարյան հայ արվեստի պատմության ուսումնասիրության մեջ: Հեղինակը բնօրինակից տեսել և ուսումնասիրել է Ավագի բոլոր ձեռագրերը, այդ թվում՝ դրսի հավաքածուներում պահվող մատյանները:

Լուսինե Սարգսյանը արվեստաբանությանը բնորոշ համեմատական, վերլուծական մեթոդներին զուգահեռ իր հետազոտությունը կառուցել է նաև միջգիտակարգային՝ հնագրագիտական, ձեռագրագրագիտական, աղբյուրագիտական, բանասիրական, աստվածաբանական մեթոդների հիման վրա, ինչի շնորհիվ աշխատանքը համապատասխանում է ժամանակակից հումանիտար գիտության զարգացման միջազգային տենդենցներին: Լուսինե Սարգսյանին հաջողվել է Ավագի ձեռագիր ժառանգությունն ուսումնասիրել իր բոլոր բնագավառներով և նրան ներկայացնել ոչ միայն որպես մանրանկարիչ, այլ նաև որպես գրիչ, ոսկող և կազմող:

Ձեռագրագիտական գիտելիքը Լուսինե Սարգսյանին հնարավորություն է տվել ձեռագրացուցակներում առկա նկարագրություններում որոշ վրիպումներ շտկել, յուրաքանչյուր մատյանի ստեղծման գործում ճիշտ տեսնել Ավագի և նրա հետ համագործակցած այլ անձանց դերը՝ մի շարք նոր բացահայտումներ անելով այս առնչությամբ:

Հնագրագիտության ուսումնասիրությունը բացի Ավագին որպես գեղագիր ներկայացնելուց, հնարավորություն է տվել հստակեցնել նրա ստեղծագործական ժառանգությունը՝ նոր ձեռագրեր ավելացնելով և, հակառակը, ժխտել նախկինում նրան վերագրված որոշ մատյաններ:

Մանրանկարների պատկերագրական համեմատությունները հայկական տարբեր դպրոցների, ինչպես նաև արևելաքրիստոնեական և արևմտաքրիստոնեական արվեստների հետ, ցույց են տալիս հեղինակի քաջատեղյակությունը միջնադարյան համաշխարհային արվեստին՝ այդ համատեքստում վեր հանելով Ավագի արվեստին բնորոշ առանձնահատկությունները: Այստեղ իհարկե մեծ դեր են խաղում Լուսինե Սարգսյանի լեզուների իմացության հանգամանքը և նրա հետազոտական աշխատանքները՝ արված Եվրոպայում և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում:

Ոճի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունն ըստ ձեռագրերի ժամանակագրական հաջորդականության ցույց է տալիս Ավագի անհատական ձեռագրի ձևավորումը և զարգացումը: Հորինվածքի, դրա մաս հանդիսացող տարրերի, նաև գույնի, գծի, դիժմի և այլ արտահայտչամիջոցների ուսումնասիրությամբ հեղինակը վեր է հանել Ավագի արվեստի գեղագիտական կողմն իր առանձնահատկություններով: Ատենախոսը առանձին անդրադարձել է նաև մարդկային կերպարների մեկնաբանությանն Ավագի արվեստում՝ վեր հանելով նրա վրձնին բնորոշ առանձնահատուկ գծերը:

Հայրաբանական-մեկնողական գրականության շնորհիվ Լուսինեն Ավագին տաղանդաշատ նկարիչ և գեղագրիչ ներկայացնելուց բացի, բացահայտել է նրան որպես աստվածաբանական խորը գիտելիքներով օժտված անհատականության, որը ձեռագիր մատյանի իր նկարազարդումներում կերպավորել է ոչ միայն սուրբգրային կամ անկանոն բնագրերը, այլև արտացոլել իր ժամանակի եկեղեցական դավանաբանական խնդիրներին առնչվող հարցեր:

180 էջից բաղկացած ատենախոսության առաջին մասին հաջորդում է 126 էջից բաղկացած երկրորդ մասը, որը ներկայացնում է հավելվածներ: Մանրանկարների ցանկերին հաջորդում են ձեռագրերի ստեղծման հանգամանքներին և պատմությանը, ինչպես նաև նկարազարդումներին վերաբերող մի շարք նոր դիտարկումներ: Հիշատակարանների ամբողջական ընթերցումը բնագրից աղբյուրագիտական կարևոր հիմք կարող են ծառայում, հատկապես եթե հաշվի առնենք, որ դրանց մի մասը մինչ օրս անտիպ էր: Ձեռագրերի նկարազարդման համակարգը ներկայացնող աղյուսակները և դրանց հիման վրա հեղինակի արած եզրակացությունները խիստ կարևոր են հասկանալու համար Ավագի նկարազարդած ձեռագրերի դերը հայերեն Աստվածաշնչերի և Նոր Կտակարանների նկարազարդման համակարգում: Ժամանակակից համակարգչային տեխնոլոգիաների կիրառմամբ հնագրության, զարդագրերի և ոճի համեմատական աղյուսակների կազմումը թույլ է տվել հեղինակին ուսումնասիրել դրանք ավելի փաստարկված: Այս հավելվածները փաստորեն, նախ գիտական ուսումնասիրություններ են պարունակում, ապա նոր մանրանկարների վերատպություններ, թվով 60:

Ատենախոսության առավելություններից է գիտական բազմալեզու հարուստ գրականությունից, աղբյուրներից բացի արխիվային նյութերի օգտագործումը, ինչպիսիք են արվեստաբան Սիրարփի Տեր Ներսեսյանի և Գարեգին Հովսեփյանի արխիվները: Մի շարք արվեստաբաններ, նույնիսկ կիլիկյան մանրանկարչությունն ուսումնասիրող, իրենց ուսումնասիրություններում չեն ընդգրկում Սիրարփի Տեր-Ներսեսյանի անտիպ նյութերը, իսկ Լուսինե Սարգսյանը, հղումներ անելով հեղինակի արխիվային վավերագրերին, գիտական շրջանառության մեջ է դնում մեծանուն գիտնականի այնպիսի ուսումնասիրություններ, որոնք մինչ օրս անծանոթ են գիտական հանրության:

Աշխատանքի գիտական նորույթները շատ են, նույնիսկ այնքան, որ հեղինակը չի կարողացել դրանք բոլորը առանձին-առանձին թվարկել եզրակացությունում, այլ խմբավորել է երեք էջի սահմանում:

Արդյունքում՝ գտնում եմ, որ Լուսինե Վահանի Սարգսյանի «XIV դարի հայ մանրանկարիչ Ավագ Ծաղկողի արվեստը» թեմայով ատենախոսությունն իր գիտական պատշաճ մակարդակով լիովին համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 7-րդ կետի՝ «գիտության տվյալ բնագավառում կարևոր նշանակություն ունեցող խնդրի լուծում» պայմանին, իսկ ատենախոսը միանգամայն արժանի է ԺԷ. 00.03- «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն» մասնագիտության գծով արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը, ինչի համար էլ միջնորդում եմ ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի 016 մասնագիտական խորհրդի հարգարժան անդամներին:

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Հրավարդ Հակոբյան

Պաշտոնական ընդդիմախոս՝

արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Հրավարդ Հակոբյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի

գիտական գծով փոխտնօրեն՝

պ.գ.թ. Վահե Թորոսյան

18 հոկտեմբերի 2023թ.

